

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Πτυχιακή εργασία με θέμα:

Λογοτεχνική μετάφραση και μεταφραστικός σχολιασμός στην ελληνική γλώσσα αποσπάσματος του διηγήματος «Speech Sounds», της Octavia E. Butler (1983)

Εκπονήτρια: Σαργιώτη Χριστίνα (Ξ2018080)

Επιτροπή Εποπτείας: Νικολάου Πασχάλης (Λέκτορας)

Κεραμίδας Σωτήριος (Λέκτορας)

Κέρκυρα Σεπτέμβριος 2022

*Λογοτεχνική μετάφραση και μεταφραστικός σχολιασμός στην ελληνική γλώσσα αποσπάματος του
«Speech Sounds», της Octavia E. Butler (1983)*

Πρόλογος

Η παρούσα εργασία αποτελεί την επισφράγιση των μεταφραστικών μου σπουδών στο τμήμα Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου, ένα ολοκληρωμένο εγχείρημα με σκοπό να αναδείξει τις μεταφραστικές ιδιότητες και γνώσεις που αποκτήθηκαν καθ' όλη την διάρκεια του προπτυχιακού κύκλου σπουδών μου. Επιδιώξα να ασχοληθώ με ένα κλάδο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον αλλά και με προκλήσεις στο διάβα του και αυτό διότι χαρακτηρίζεται από μία εντυπωσιακή παραδοξότητα. Ο λόγος γίνεται για τον κλάδο της λογοτεχνικής μετάφρασης, η οποία οφείλει να μείνει πιστή στο πρωτότυπο κείμενό της ενώ παράλληλα να παρουσιάσει ένα ζωντανό και ισάξιο με το πρωτότυπο μετάφρασμα. Πρόκειται επομένως για ένα είδος πρόκληση που απαιτεί την υπευθυνότητα του μεταφραστή και τη γενικότερη γνώση του για το αντικείμενο, τόσο σε γλωσσικό όσο και σε πολιτισμικό-ιστορικό επίπεδο. Το εν προκειμένω πρωτότυπο κείμενο είναι ένα διήγημα.

Βάσει των παραπάνω είναι εύλογο πως ο μεταφραστής θα πρέπει να έχει την ικανότητα να κατανοήσει και να συλλάβει το πνεύμα του αρχικού κειμένου και να το αποτυπώσει στη γλώσσα στόχο με γνώμονα πάντα το ύφος του συγγραφέα. Επομένως, η βασική επιδίωξη του εν λόγω πονήματος είναι η θεωρητική και πρακτική προσέγγιση ενός λογοτεχνικού είδους μεταφέροντας όλες τις ψυχογραφικές λεπτομέρειες των ηρώων του και το ύφος του κειμένου παραδίδοντας ένα καλαίσθητο αποτέλεσμα. Έτσι λοιπόν η δομή της εργασίας περιλαμβάνει το πρώτο μέρος με μία σύντομη περίληψη του μυθιστορήματος, τα χαρακτηριστικά του (ύφος, γλώσσα, τεχνικές). Στη συνέχεια, στο δεύτερο μέρος, παρατίθενται το πρωτότυπο κείμενο και το μετάφρασμά του καθώς και στο τρίτο μέρος ακολουθούν η ανάλυση της μεταφραστικής εντολής, σχόλια και μεταφραστικές δυσκολίες (σύμφωνα με τους Κανονισμούς εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας του Τμήματος) που προέκυψαν κατά την μεταφραστική διαδικασία αλλά και ο τρόπος που αντιμετωπίστηκαν.

Σε προσωπικό επίπεδο, στο πλαίσιο της εργασίας αντιμετώπισα περιπτώσεις που χρειάστηκε μεταφραστική ευελιξία και ιδιαίτερα έρευνα για την εγγύτερη απόδοση με βάση το πρωτότυπο. Κλείνοντας το εισαγωγικό σημείωμα θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Τμήματος Μετάφρασης, για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν και τις εμπειρίες στις σπουδές μου στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο κυρίως δε την οικογένειά μου που ήταν δίπλα μου σε όλο αυτό το τετραετές ταξίδι.

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος.....	4
Α' ΜΕΡΟΣ	
Εισαγωγή.....	7
Β' ΜΕΡΟΣ	
I. Πρωτότυπο Κείμενο.....	9
II. Μετάφρασμα.....	16
Γ' ΜΕΡΟΣ	
I. Ανάλυση μεταφραστικής εντολής.....	26
II. Μετάφραση τίτλου.....	28
III. Μεταφραστικές δυσκολίες στο λεξιλόγιο	
- Μετάφραση κύριων ονομάτων.....	30
- Μετάφραση λέξεων χωρίς αντίστοιχο στην ελληνική γλώσσα.....	31
- Απόδοση Εκφράσεων και Προτάσεων.....	32
IV. Απόδοση σε συντακτικό και γραμματικό επίπεδο.....	33
V. Επίλογος.....	35
VI. Βιβλιογραφικές αναφορές.....	37

Α' ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή

Το επιλεγμένο κείμενο προς μετάφραση «Speech Sounds» (1983) της Octavia Butler εντάσσεται στην κατηγορία των *διηγημάτων* και διαδραματίζεται στον απόηχο μιας παγκόσμιας πανδημίας που άφησε τους περισσότερους από τους επιζώντες της χωρίς την ικανότητα να μιλήσουν, να διαβάσουν ή να γράψουν. Μια γυναίκα εν ονόματι Ραι ταξιδεύει στο Λος Άντζελες με λεωφορείο όταν ξεσπά καβγάς μεταξύ επιβατών. Η Ραι παρατηρεί τη βία και προσπαθεί να μείνει μακριά του, βγαίνοντας από το λεωφορείο όταν ο οδηγός πατά φρένο για να διαταράξει τον αγώνα. Εξαιτίας αυτού, η κοινωνία έχει καταρρεύσει: Η κυβέρνηση και η αστυνομία δεν υπάρχουν πλέον, ένοπλοι ληστές περιπλανιούνται στους δρόμους που σπέρνουν χάος, και όταν η επικοινωνία με χειρονομίες αποτύχει - όπως συμβαίνει συχνά ακολουθούν ξεσπάσματα βίας μεταξύ πολιτών. Η συγγραφέας αφηγούμενη μια μέρα στη ζωή της Ραι, μίας κατοίκου του Λος Άντζελες που προσπαθεί να ταξιδέψει στην Πασαντίνα, δείχνει πώς η απώλεια της γλώσσας οδηγεί αναπόφευκτα στο χάος και στη βία.

Το *διήγημα* χαρακτηρίζεται ως μία δυστοπική ιστορία επιστημονικής φαντασίας¹. Διαδραματίζεται στο εγγύς μέλλον σε ένα αναγνωρίσιμο αλλά καταρρέον Λος Άντζελες με χαρακτηριστικά δυστοπίας, μία κοινωνία τρομακτική. Η ιστορία δεν ανήκει στην κατηγορία «σκληρής» επιστημονικής φαντασίας που περιλαμβάνει διαστημόπλοια και φανταστικές μηχανές, αλλά ανήκει στην επιστημονική φαντασία γιατί δεν βασίζεται σε αληθή γεγονότα αλλά είναι προϊόν μυθοπλασίας. Πρόκειται για το λογοτεχνικό είδος του διηγήματος αφού συνοψίζεται σε δεκατρείς σελίδες.

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε λίγα λόγια για την συγγραφέα του *διηγήματος* αφού πάλεψε για δεκαετίες όταν τα «δυστοπικά μυθιστορήματά» της έθιγαν θέματα της μαύρης αδικίας, του ρατσισμού, της υπερθέρμανσης του πλανήτη, των δικαιωμάτων των γυναικών και των πολιτικών ανισοτήτων. Η Octavia E. Butler γεννημένη στην Πασαντίνα, εκδίδει το πρώτο της μυθιστόρημα που ήταν το εναρκτήριο από μία σειρά μυθιστορημάτων. Το μοναδικό της έργο και πιο δημοφιλές ήταν το *Εξ Αίματος*, που δεν ανήκει στην λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας και συνδυάζει το ιστορικό μυθιστόρημα και το φανταστικό στοιχείο με μοναδικό τρόπο. Παραμένει δημοφιλές και σήμερα διδάσκεται σε κολέγια και πανεπιστήμια. Η ίδια είχε αναφέρει ότι από παιδί επειδή ήταν αφροαμερικανίδα είχε δεχτεί μπουλινγκ στο σχολείο, γι' αυτό και επέλεξε να θίγει στα βιβλία της κοινωνικά ζητήματα: «Γράφω ως γυναίκα και ως Αφροαμερικανίδα, γράφω για εμένα στον κόσμο. Γράφω για εμένα στο παρόν, στο μέλλον και στο παρελθόν».²

¹ Anne Cranny Francis, *Feminist fiction*, St. Martin's Press, Οξφόρδη 1990, σελ.125 «οι δυστοπίες παρουσιάζουν μια κοινωνία φαινομενικά χειρότερη από αυτή του συγγραφέα/αναγνώστη»

² E. Alex Jung, «The Spectacular life of Octavia E. Butler, the girl who grow up in Pasadena, took the bus, loved her mum and wrote herself to the world», 21 Νοεμβρίου 2022, διαθέσιμο στο <https://www.vulture.com/article/octavia-e-butler-profile.html> (ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 25 Νοεμβρίου)

Πήρε πολλές διακρίσεις για το έργο της, μεταξύ των οποίων και τα σημαντικά βραβεία Hugo και Nebula, το δε 1995 έλαβε την υποτροφία του ιδρύματος Mac Arthur, που για πρώτη φορά απονεμήθηκε σε συγγραφέα επιστημονικής φαντασίας. Βραβεύτηκε με το πρώτο της Hugo για το «Speech Sounds», ως το καλύτερο *διήγημα* του 1984. Αυτή ήταν και η αφορμή που με έκανε να επιλέξω το συγκεκριμένο *διήγημα*, γιατί εκτός ότι σε μόνο 20 σελίδες θίγει τόσα πολλά κοινωνικά ζητήματα ανισότητας σε μία ανδροκρατούμενη εποχή. Δεν υπήρχε επίσης επίσημη μετάφραση στην γλώσσα μου και ήθελα να το προσεγγίσω από την δική μου ματιά.

Σε όλη την ιστορία, η συγγραφέας δείχνει πώς η επιτυχημένη επικοινωνία - λεκτική και μη - κρατά τους ανθρώπους ασφαλείς. Γι' αυτό και η γλώσσα του κειμένου θα χαρακτηριζόταν απλή και καθημερινή χρησιμοποιώντας μόνο τις πιο απαραίτητες λέξεις για να αποδώσει νόημα. Κυρίως με σύντομες, απλές προτάσεις και σε μια γλώσσα σχεδόν εντελώς απαλλαγμένη από μεταφορές, γεγονός που τονίζει το θέμα της γλωσσικής βλάβης.

Ωστόσο η συγγραφέας είναι αρκετά λεπτομερής στις περιγραφές της προσδίδοντας στο ύφος του κειμένου μία γλαφυρότητα, ζωντάνια και αμεσότητα. Η επιλογή της αφήγησης σε τρίτο και όχι σε πρώτο πρόσωπο υπογραμμίζει την απομόνωση της Ραι σε έναν άφωνο κόσμο, αφού στη λεκτική επικοινωνία ένα «εγώ» υποδηλώνει ένα «εσύ». Πρόκειται για έναν ετεροδιηγητικό αφηγητή, ο οποίος είναι παντογνώστης και γνωρίζει τα πάντα, ακόμα και τις μύχιες σκέψεις των ηρώων. Παρόλο που στην τριτοπρόσωπη αφήγηση το ύφος χαρακτηρίζεται απρόσωπο, στο μυθιστόρημα η έντονη περιγραφή του εσωτερικού κόσμου και των συναισθημάτων του κεντρικού ήρωα, προσδίδουν τόση παραστατικότητα που προκαλεί στον αναγνώστη μία εναλλαγή συναισθημάτων ανάμεσα σε χαρά και λύπη.

Β' ΜΕΡΟΣ

I. Πρωτότυπο Κείμενο

Speech sounds

There was trouble aboard the **Washington Boulevard** bus. **Rye** had expected trouble sooner or later in her journey. She had put off going until loneliness and hopelessness drove her out. She believed she might have one group of relatives left alive—a brother and his two children twenty miles away in **Pasadena**. That was a day’s journey one-way, if she were lucky. The unexpected arrival of the bus as she left her **Virginia Road** home had seemed to be a **piece of luck**—until the trouble began.

Two young men were involved in a disagreement of some kind, or, more likely, a misunderstanding. They stood in the aisle, grunting and gesturing at each other, each in his own **uncertain T stance** as the bus lurched over the potholes. The driver seemed to be putting some effort into keeping them off balance. Still, their gestures stopped just short of contact—mock punches, hand games of intimidation to replace lost curses.

People watched the pair, then looked at one another and made small anxious sounds. Two children whimpered.

Rye sat a few feet behind the disputants and across from the back door. She watched the two carefully, knowing the fight would begin when someone’s nerve broke or someone’s hand slipped or someone came to the end of his limited ability to communicate. These things could happen anytime.

One of them happened as the bus hit an especially large pothole and one man, tall, thin, and sneering, was thrown into his shorter opponent.

Instantly, the shorter man drove his left fist into the disintegrating sneer. He hammered his larger opponent as though he neither had nor needed any weapon other than his left fist. He hit quickly enough, hard enough to batter his opponent down before the taller man could regain his balance or hit back even once.

People screamed or squawked in fear. Those nearby scrambled to get out of the way. Three more young men roared in excitement and gestured wildly. Then, somehow, a second dispute broke out between two of these three—probably because one inadvertently touched or hit the other.

As the second fight scattered frightened passengers, a woman shook the driver’s shoulder and grunted as she gestured toward the fighting.

The driver grunted back through bared teeth. Frightened, the woman drew away. Rye, knowing the methods of bus drivers, braced herself and held on to the **crossbar of the seat** in front of her. When the driver hit the brakes, she was ready and the combatants were not. They

fell over seats and onto screaming passengers, creating even more confusion. At least one more fight started.

The instant the bus came to a full stop, Rye was on her feet, pushing the back door. At the second push, it opened and she jumped out, holding her pack in one arm. Several other passengers followed, but some stayed on the bus. Buses were so rare and **irregular** now, people rode when they could, no matter what. There might not be another bus today—or tomorrow. People started walking, and if they saw a bus they flagged it down. People making intercity trips like Rye's from **Los Angeles** to Pasadena made plans to camp out, or risked seeking shelter with locals who might rob or murder them.

The bus did not move, but Rye moved away from it. She intended to wait until the trouble was over and get on again, but if there was shooting, she wanted the protection of a tree. Thus, she was near the curb when a battered blue Ford on the other side of the street made a U-turn and pulled up in front of the bus. Cars were rare these days—as rare as a severe shortage of fuel and of relatively unimpaired mechanics could make them. Cars that still ran were as likely to be used as weapons as they were to serve as transportation. Thus, when the driver of the Ford beckoned to Rye, she moved away warily. The driver got out—a big man, young, neatly bearded with dark, thick hair. He wore a long overcoat and a look of wariness that matched Rye's. She stood several feet from him, waiting to see what he would do. He looked at the bus, now rocking with the combat inside, then at the small cluster of passengers who had gotten off. Finally he looked at Rye again.

She **returned his gaze**, very much aware of the old forty-five automatic her jacket concealed. **She watched his hands.**

He pointed with his left hand toward the bus. The dark-tinted windows prevented him from seeing what was happening inside.

His use of the left hand interested Rye more than his obvious question. Lefthanded people tended to be less impaired, more reasonable and comprehending, less driven by frustration, confusion, and anger.

She imitated his gesture, pointing toward the bus with her own left hand, then punching the air with both fists.

The man took off his coat revealing a Los Angeles Police Department uniform complete with baton and service revolver.

Rye took another step back from him. There was no more LAPD, no more any large organization, governmental or private. There were neighborhood patrols and armed individuals. That was all.

The man took something from his coat pocket, then threw the coat into the car. Then he gestured Rye back, back, toward the rear of the bus. He had something made of plastic; in his hand. Rye did not understand what he wanted until he went to the rear door of the bus and

beckoned her to stand there. She obeyed mainly out of curiosity. Cop or not, maybe he could do something to stop the stupid fighting.

He walked around the front of the bus, to the street side where the driver's window was open. There, she thought she saw him throw something into the bus. She was still trying to peer through the tinted glass when people began stumbling out the rear door, **choking and weeping**. Gas.

Rye caught an old woman who would have fallen, lifted two little children down when they were in danger of being knocked down and trampled. She could see the bearded man helping people at the front door. She caught a thin old man shoved out by one of the combatants. Staggered by the old man's weight, she was barely able to get out of the way as the last of the young men pushed his way out. This one, bleeding from nose and mouth, stumbled into another, and they grappled blindly, still sobbing from the gas.

The bearded man helped the bus driver out through the front door, though the driver did not seem to appreciate his help. For a moment, Rye thought there would be another fight. The bearded man stepped back and watched the driver gesture threateningly, watched him shout in wordless anger.

The bearded man stood still, made no sound, refused to respond to clearly obscene gestures. The least impaired people tended to do this—stand back unless they were physically threatened and let those with less control scream and jump around. It was as though they felt it beneath them to be as touchy as the less comprehending. This was an attitude of superiority, and that was the way people like the bus driver perceived it. Such “superiority” was frequently punished by beatings, even by death. Rye had had close calls of her own. As a result, she never went unarmed. And in this world where the only likely common language was body language, being armed was often enough. She had rarely had to draw her gun or even display it.

The bearded man's revolver was on constant display. Apparently that was enough for the bus driver. The driver spat in disgust, glared at the bearded man for a moment longer, then strode back to his gas-filled bus. He stared at it for a moment, clearly wanting to get in, but the gas was still too strong. Of the windows, only his tiny driver's window actually opened. The front door was open, but the rear door would not stay open unless someone held it. Of course, the air conditioning had failed long ago. The bus would take some time to clear. It was the driver's property, his livelihood. He had pasted old magazine pictures of items he would accept as fare on its sides. Then he would use what he collected to feed his family or to trade. If his bus did not run, he did not eat. On the other hand, if the inside of his bus was torn apart by senseless fighting, he would not eat very well either. He was apparently unable to perceive this. All he could see was that it would be some time before he could use his bus again. He shook his fist at the bearded man and shouted. There seemed to be words in his shout, but Rye could not understand them. She did not know whether this was his fault or hers. She had heard so little coherent human speech for the past three years, she

was no longer certain how well she recognized it, no longer certain of the degree of her own impairment.

The bearded man sighed. He glanced toward his car, then beckoned to Rye. He was ready to leave, but he wanted something from her first. No. No, he wanted her to leave with him. Risk getting into his car when, in spite of his uniform, law and order were nothing—not even words any longer.

She shook her head in a universally understood negative, but the man continued to beckon.

She waved him away. He was doing what the less impaired rarely did—drawing potentially negative attention to another of his kind. People from the bus had begun to look at her.

One of the men who had been fighting tapped another on the arm, then pointed from the bearded man to Rye, and finally held up the first two fingers of his right hand as though giving two-thirds of a Boy Scout salute. The gesture was very quick, its meaning obvious even at a distance. She had been grouped with the bearded man. Now what?

The man who had made the gesture started toward her.

She had no idea what he intended, but she stood her ground. The man was half a foot taller than she was and perhaps ten years younger. She did not imagine she could outrun him. Nor did she expect anyone to help her if she needed help. The people around her were all strangers.

She gestured once—a clear indication to the man to stop. She did not intend to repeat the gesture. Fortunately, the man obeyed. He gestured obscenely and several other men laughed. Loss of verbal language had spawned a whole new set of obscene gestures. The man, with stark simplicity, had accused her of sex with the bearded man and had suggested she accommodate the other men present—beginning with him.

Rye watched him wearily. People might very well stand by and watch if he tried to rape her. They would also stand and watch her shoot him. Would he push things that far?

He did not. After a series of obscene gestures that brought him no closer to her, he turned contemptuously and walked away.

And the bearded man still waited. He had removed his service revolver, holster and all. He beckoned again, both hands empty. No doubt his gun was in the car and within easy reach, but his taking it off impressed her. Maybe he was all right. Maybe he was just alone. She had been alone herself for three years. The illness had stripped her, killing her children one by one, killing her husband, her sister, her parents. . . .

The illness, if it was an illness, had cut even the living off from one another. As it swept over the country, people hardly had time to lay blame on the Soviets (though they were falling silent along with the rest of the world), on a new virus, a new pollutant, radiation, divine retribution. . . . The illness was stroke-swift in the way it cut people down and strokelike in some of its effects. But it was highly specific. Language was always lost or severely

impaired. It was never regained. Often there was also paralysis, intellectual impairment, death.

Rye walked toward the bearded man, ignoring the whistling and applauding of two of the young men and their thumbs-up signs to the bearded man. If he had smiled at them or acknowledged them in any way, she would almost certainly have changed her mind. If she had let herself think of the possible deadly consequences of getting into a stranger's car, she would have changed her mind. Instead, she thought of the man who lived across the street from her. He rarely washed since his bout with the illness. And he had gotten into the habit of urinating wherever he happened to be. He had two women already—one tending each of his large gardens. They put up with him in exchange for his protection. He had made it clear that he wanted Rye to become his third woman.

She got into the car and the bearded man shut the door. She watched as he walked around to the driver's door—watched for his sake because his gun was on the seat beside her. And the bus driver and a pair of young men had come a few steps closer. They did nothing, though, until the bearded man was in the car. Then one of them threw a rock. Others followed his example, and as the car drove away, several rocks **bounced off harmlessly**.

When the bus was some distance behind them, Rye wiped sweat from her forehead and longed to relax. The bus would have taken her more than halfway to Pasadena. She would have had only ten miles to walk. She wondered how far she would have to walk now—and wondered if walking a long distance would be her only problem.

At Figueroa and Washington where the bus normally made a left turn, the bearded man stopped, looked at her, and indicated that she should choose a direction. When she directed him left and he actually turned left, she began to relax. If he was willing to go where she directed, perhaps he was safe.

As they passed blocks of burned, abandoned buildings, empty lots, and wrecked or stripped cars, he slipped a gold chain over his head and handed it to her. The pendant attached to it was a smooth, glassy, black rock. **Obsidian**. His name might be Rock or Peter or Black, but she decided to think of him as Obsidian. Even her sometimes useless memory would retain a name like Obsidian.

She handed him her own name symbol—a pin in the shape of a large golden stalk of wheat. She had bought it long before the illness and the silence began. **Now she wore it, thinking it was as close as she was likely to come to Rye**. People like Obsidian who had not known her before probably thought of her as Wheat. Not that it mattered. She would never hear her name spoken again.

Obsidian handed her pin back to her. He caught her hand as she reached for it and rubbed his thumb over her calluses.

He stopped at First Street and asked which way again. Then, after turning right as she had indicated, he parked near the Music Center. There, he took a folded paper from the dashboard and unfolded it. Rye recognized it as a street map, though the writing on it meant nothing to

her. He flattened the map, took her hand again, and put her index finger on one spot. He touched her, touched himself, pointed toward the floor. In effect, “We are here.” She knew he wanted to know where she was going. She wanted to tell him, but she shook her head sadly. She had lost reading and writing. That was her most serious impairment and her most painful. She had taught history at UCLA. She had done freelance writing. Now she could not even read her own manuscripts. She had a houseful of books that she could neither read nor bring herself to use as fuel. And she had a memory that would not bring back to her much of what she had read before.

She stared at the map, trying to calculate. She had been born in Pasadena, had lived for fifteen years in Los Angeles. Now she was near L.A. Civic Center. She knew the relative positions of the two cities, knew streets, directions, even knew to stay away from freeways, which might be blocked by wrecked cars and destroyed overpasses. She ought to know how to point out Pasadena even though she could not recognize the word.

Hesitantly, she placed her hand over a pale orange patch in the upper right corner of the map. That should be right. Pasadena.

Obsidian lifted her hand and looked under it, then folded the map and put it back on the dashboard. He could read, she realized belatedly. He could probably write, too. Abruptly, she hated him—deep, bitter hatred. What did literacy mean to him—a grown man who played cops and robbers? But he was literate and she was not. She never would be. She felt sick to her stomach with hatred, frustration, and jealousy. And only a few inches from her hand was a loaded gun.

She held herself still, staring at him, almost seeing his blood. But her rage crested and ebbed and she did nothing.

Obsidian reached for her hand with hesitant familiarity. She looked at him. Her face had already revealed too much. No person still living in what was left of human society could fail to recognize that expression, that jealousy.

She closed her eyes wearily, drew a deep breath. She had experienced longing for the past, hatred of the present, growing hopelessness, purposelessness, but she had never experienced such a powerful urge to kill another person. She had left her home, finally, because she had come near to killing herself. She had found no reason to stay alive. Perhaps that was why she had gotten into Obsidian’s car. She had never before done such a thing.

He touched her mouth and made chatter motions with thumb and fingers. Could she speak?

She nodded and watched his milder envy come and go. Now both had admitted what it was not safe to admit, and there had been no violence. He tapped his mouth and forehead and shook his head. He did not speak or comprehend spoken language. The illness had played with them, taking away, she suspected, what each valued most.

She plucked at his sleeve, wondering why he had decided on his own to keep the LAPD alive with what he had left. He was sane enough otherwise. Why wasn’t he at home raising corn,

rabbits, and children? But she did not know how to ask. Then he put his hand on her thigh and she had another question to deal with.

She shook her head. Disease, pregnancy, helpless, solitary agony . . . no.

He massaged her thigh gently and smiled in obvious disbelief.

No one had touched her for three years. She had not wanted anyone to touch her. What kind of world was this to chance bringing a child into even if the father were willing to stay and help raise it? It was too bad, though. Obsidian could not know how attractive he was to her— young, probably younger than she was, clean, asking for what he wanted rather than demanding it. But none of that mattered. What were a few moments of pleasure measured against a lifetime of consequences?

She asked Obsidian if he would come home with her, stay with her.

He looked surprised and pleased once he understood. But he did not answer at once. Finally, he shook his head as she had feared he might. He was probably having too much fun playing cops and robbers and picking up women.

She dressed in silent disappointment, unable to feel any anger toward him. Perhaps he already had a wife and a home. That was likely. The illness had been harder on men than on women—had killed more men, had left male survivors more severely impaired. Men like Obsidian were rare. Women either settled for less or stayed alone. If they found an Obsidian, they did what they could to keep him. Rye suspected he had someone younger, prettier keeping him.

He touched her while she was strapping her gun on and asked with a complicated series of gestures whether it was loaded.

She nodded grimly.

He patted her arm.

She asked once more if he would come home with her, this time using a different series of gestures. He had seemed hesitant. Perhaps he could be courted.

He got out and into the front seat without responding.

She took her place in front again, watching him. Now he plucked at his uniform and looked at her. She thought she was being asked something but did not know what it was.

He took off his badge, tapped it with one finger, then tapped his chest. Of course.

She took the badge from his hand and pinned her wheat stalk to it. If playing cops and robbers was his only insanity, let him play. She would take him, uniform and all. It occurred to her that she might eventually lose him to someone he would meet as he had met her. But she would have him for a while....

II. Μετάφρασμα

Ήχοι ομιλίας

Υπήρξε μία αναστάτωση στο λεωφορείο της **Ουάσινγκτον Μπούλεβαρντ**. Η **Ραι** ήξερε ότι αργά ή γρήγορα θα εμφανιζόταν μπελάδες στο ταξίδι της. Είχε αναβάλει το ταξίδι μέχρι που η μοναξιά και η απελπισία την ανάγκασαν να αλλάξει γνώμη. Πίστευε ότι μπορεί να της είχαν μείνει ζωντανοί μερικοί συγγενείς —ένας αδελφός και τα δύο του παιδιά είκοσι μίλια μακριά στην **Πασαντίνα**. Αυτό ήταν ένα μονοήμερο ταξίδι χωρίς επιστροφή, αν ήταν τυχερή. Η απροσδόκητη άφιξη του λεωφορείου καθώς έφευγε από το σπίτι της στο **δρόμο της Βιρτζίνια** φαινόταν να είναι ένα **σημάδι τύχης** - μέχρι που άρχισαν τα προβλήματα.

Δυο νεαροί άντρες ενεπλάκησαν σε κάποιου είδους διαφωνία ή, το πιθανότερο, σε μια παρεξήγηση. Στάθηκαν στο διάδρομο του λεωφορείου, γρυλίζοντας και χειρονομώντας ο ένας τον άλλον, ο καθένας πιανόταν **σχηματίζοντας ένα αβέβαιο Τ**, καθώς το λεωφορείο έπεφτε πάνω σε λακκούβες. Ο οδηγός φαινόταν σαν να καταβάλλει κάποια προσπάθεια για να τους κρατήσει εκτός ισορροπίας. Παρόλα αυτά, οι χειρονομίες τους σταμάτησαν ελάχιστα την επαφή τους - προσποιητές γροθιές, παιχνίδια εκφοβισμού με τα χέρια αντικατέστησαν τις κατάρες.

Οι άνθρωποι παρακολούθησαν το ζευγάρι, μετά κοιτάχτηκαν και έβγαλαν μικρούς ανήσυχους ήχους. Δύο παιδιά κλαψούρισαν.

Η **Ράι** κάθισε λίγα μέτρα πίσω από τους διαφωνούντες και απέναντι από την πίσω πόρτα. Παρακολούθησε τους δύο προσεκτικά, γνωρίζοντας ότι ο καβγάς θα άρχιζε όταν κάποιου τα νεύρα έσπαγαν ή το χέρι κάποιου γλιστρούσε ή κάποιος έφτανε στο τέλος της περιορισμένης ικανότητάς του να επικοινωνεί. Αυτά τα γεγονότα θα μπορούσαν να συμβούν ανά πάσα στιγμή.

Ένα από αυτά συνέβη καθώς το λεωφορείο χτύπησε σε μια ιδιαίτερα μεγάλη λακκούβα και ένας άνδρας, ψηλός, αδύνατος και μελαγχολικός, πετάχτηκε προς τον πιο κοντό αντίπαλό του.

Αμέσως, ο πιο κοντός άνδρας οδήγησε την αριστερή του γροθιά προς το γεμάτο δυσαρέσκεια μορφασμό του. Σφυροκόπησε τον μεγαλύτερου μεγέθους αντίπαλό του σαν να μην είχε ούτε να χρειαζόταν άλλο όπλο εκτός από την αριστερή του γροθιά. Χτύπησε αρκετά γρήγορα, αρκετά δυνατά για να ρίξει κάτω τον αντίπαλό του πριν μπορέσει ο ψηλότερος να ανακτήσει την ισορροπία του ή να χτυπήσει πίσω έστω και μία φορά.

Ο κόσμος φώναζε ή ούρλιαζε από φόβο. Εκείνοι που ήταν κοντά έτρεξαν να ξεφύγουν στο δρόμο. Τρεις ακόμη νεαροί βρυχήθηκαν ενθουσιασμένοι και χειρονομούσαν σφοδρά. Τότε, κατά κάποιο τρόπο, ξέσπασε μια δεύτερη διαμάχη μεταξύ δύο από αυτούς τους τρεις — πιθανώς επειδή ο ένας άγγιξε ή χτύπησε κατά λάθος τον άλλο.

Καθώς ο δεύτερος καβγάς σκόρπισε τρομαγμένους επιβάτες, μια γυναίκα ταρακούνησε τον ώμο του οδηγού και γρύλισε καθώς εκείνη έκανε έδειχνε προς τον καβγά.

Ο οδηγός γρύλισε με τα δόντια του. Φοβισμένη η γυναίκα, απομακρύνθηκε.

Η Ράι, γνωρίζοντας τις μεθόδους των οδηγών λεωφορείων, συγκρατήθηκε και κρατήθηκε από τη **ραβδωτή ράχη του καθίσματος** μπροστά της. Όταν ο οδηγός πάτησε φρένο, εκείνη ήταν έτοιμη, οι διαφωνούντες όμως όχι. Έπεσαν πάνω στα καθίσματα και πάνω σε επιβάτες που ούρλιαζαν, δημιουργώντας ακόμη μεγαλύτερη σύγχυση. Τουλάχιστον ένας ακόμη καυγάς ξεκίνησε.

Τη στιγμή που το λεωφορείο σταμάτησε τελείως, η Ράι στεκόταν στα πόδια της, σπρώχνοντας την πίσω πόρτα. Στο δεύτερο σπρώξιμο, άνοιξε και πήδηξε έξω, κρατώντας το πακέτο της στο ένα χέρι. Ακολούθησαν και αρκετοί άλλοι επιβάτες, αλλά κάποιοι έμειναν στο λεωφορείο. Τα λεωφορεία περνούσαν τόσο σπάνια και **χωρίς συγκεκριμένοωράριο** αυτή την περίοδο, που οι άνθρωποι τα έπαιρναν όταν μπορούσαν, ό,τι κι αν γινόταν. Μπορεί να μην υπάρχει άλλο λεωφορείο σήμερα — ή αύριο. Οι άνθρωποι άρχιζαν να περπατούν και αν έβλεπαν ένα λεωφορείο να περνάει, το έπαιρναν. Οι άνθρωποι που πραγματοποιούσαν υπεραστικά ταξίδια όπως η Ραι από το **Λος Άντζελες** στην Πασαντίνα, έκαναν σχέδια να κατασκηνώσουν έξω ή κινδύνευαν να αναζητήσουν καταφύγιο με ντόπιους που θα μπορούσαν να τους ληστέψουν ή να τους δολοφονήσουν.

Το λεωφορείο δεν κουνήθηκε, αλλά η Ραι απομακρύνθηκε από αυτό. Σκόπευε να περιμένει μέχρι να τελειώσει ο καυγάς και να συνεχίσει ξανά, αλλά αν γινόταν πυροβολισμός, ήθελε την προστασία ενός δέντρου. Έτσι, βρισκόταν κοντά στο κράσπεδο όταν ένα χτυπημένο μπλε Ford στην άλλη πλευρά του δρόμου έκανε μια αναστροφή και σταμάτησε μπροστά από το λεωφορείο. Τα αυτοκίνητα ήταν εξαφανισμένα αυτές τις μέρες - τόσο εξαφανισμένα όσο θα μπορούσε να τα κάνει μια σοβαρή έλλειψη καυσίμου και μία σχετικά άθικτη μηχανική. Τα αυτοκίνητα που κυκλοφορούσαν ακόμη ήταν τόσο πιθανό να χρησιμοποιηθούν ως όπλα όσο και ως μεταφορικά μέσα. Έτσι, όταν ο οδηγός του Ford έγνεψε στη Ράι, αυτή απομακρύνθηκε επιφυλακτικά. Ο οδηγός βγήκε έξω —ένας μεγαλόσωμος άνδρας, νέος, με περιποιημένη γενειάδα και σκούρα, πυκνά μαλλιά. Φορούσε ένα μακρύ παλτό και είχε το βλέμμα του επιφυλακτικό σαν αυτό της Ραι. Στάθηκε αρκετά μέτρα μακριά του, περιμένοντας να δει τι θα έκανε. Κοίταζε το λεωφορείο, που τώρα κουνιόταν με τον καυγά μέσα, μετά τη μικρή ομάδα επιβατών που είχαν κατέβει. Τελικά κοίταξε ξανά τη Ράι.

Του **ανταπέδωσε το βλέμμα**, γνωρίζοντας πολύ καλά το παλιό σαράντα πέντε αυτόματο που έκρυβε το σακάκι της.

Παρατήρησε τα χέρια του. Έδειξε με το αριστερό του χέρι προς το λεωφορείο. Τα φιμέ τζάμια τον εμποδίζαν να δει τι γινόταν μέσα. Η χρήση του αριστερού χεριού ενδιέφερε την Ράι περισσότερο από την προφανή ερώτησή του. Οι αριστερόχειρες έτειναν να είναι λιγότερο προβληματικοί, πιο λογικοί και κατανοητοί, λιγότερο οδηγούμενοι από απογοήτευση, σύγχυση και θυμό.

Μιμήθηκε τη χειρονομία του, δείχνοντας προς το λεωφορείο με το δικό της αριστερό χέρι και μετά γρονθοκόπησε τον αέρα και με τις δύο γροθιές.

Ο άνδρας έβγαλε το παλτό του αποκαλύπτοντας μια στολή του αστυνομικού τμήματος του Λος Άντζελες με κλομπ και υπηρεσιακό περίστροφο.

Η Ραι έκανε άλλο ένα βήμα πίσω της. Δεν υπήρχε πλέον αστυνομία, ούτε μεγάλος οργανισμός, κυβερνητικός ή ιδιωτικός. Υπήρχαν περιπολίες της γειτονιάς και ένοπλοι. Αυτό ήταν όλο.

Ο άνδρας έβγαλε κάτι από την τσέπη του παλτού του και μετά πέταξε το παλτό στο αυτοκίνητο. Έπειτα έκανε με χειρονομία στην Ραι να πάει πίσω, πίσω, προς το πίσω μέρος του λεωφορείου. Είχε κάτι φτιαγμένο από πλαστικό στο χέρι του. Η Ραι δεν κατάλαβε τι ήθελε μέχρι που πήγε στην πίσω πόρτα του λεωφορείου και της έγνεψε να σταθεί εκεί. Υπάκουσε κυρίως από περιέργεια. Μπάτσος ή όχι, ίσως θα μπορούσε να κάνει κάτι για να σταματήσει τον ανόητο καβγά.

Περπάτησε προς το μπροστινό μέρος του λεωφορείου, από την πλευρά του δρόμου όπου ήταν ανοιχτό το παράθυρο του οδηγού. Εκεί, νόμιζε ότι τον είδε να πετάει κάτι μέσα στο λεωφορείο. Προσπαθούσε ακόμα να κοιτάξει μέσα από το φιμέ τζάμι όταν οι άνθρωποι άρχισαν να βγαίνουν σκοντάφτοντας από την πίσω πόρτα, **έδειχναν να πνίγονται, έκλαιγαν.** Αέριο.

Η Ραι έπιασε μία ηλικιωμένη γυναίκα που θα έπεφτε, σήκωσε δύο μικρά παιδιά όταν κινδύνευαν να πέσουν κάτω και να τα ποδοπατήσουν. Έβλεπε τον άνδρα με τα γένια να βοηθάει τους ανθρώπους στην εξώπορτα. Έπιασε έναν αδύνατο γέρο που τον έδιωξε ένας από τους διαφωνούντες. Παραπατώντας από το βάρος του γέρου, μετά βίας κατάφερε να ξεφύγει από τη μέση καθώς ο τελευταίος από τους νεαρούς άντρες έσπρωξε να βγει έξω. Αυτός, αιμορραγώντας από τη μύτη και το στόμα, έπεσε πάνω σε έναν άλλον, και πλακώθηκαν στα τυφλά, κλαμένοι ακόμα από το αέριο.

Ο άνδρας με τη γενειάδα βοήθησε τον οδηγό του λεωφορείου να βγει από την μπροστινή πόρτα, αν και ο οδηγός δεν φαινόταν να εκτιμά τη βοήθειά του. Για μια στιγμή, η Ράι σκέφτηκε ότι θα γινόταν και άλλος κανγάζ. Ο άνδρας με την γενειάδα οπισθοχώρησε και παρακολούθησε τον οδηγό να χειρονομεί απειλητικά, τον είδε να φωνάζει με θυμό χωρίς λόγια.

Ο άνδρας με την γενειάδα έμεινε ακίνητος, δεν έβγαζε κανέναν ήχο, αρνούταν να απαντήσει σε ξεκάθαρα άσεμνες χειρονομίες. Τα άτομα με νοητική στέρηση έτειναν να το κάνουν αυτό— να στέκονται πίσω εκτός και αν απειληθούν σωματικά και να αφήσουν εκείνους με τον λιγότερο έλεγχο να ουρλιάζουν και να χοροπηδούν. Ήταν σαν να ένιωσαν κάτι ξαφνικά και είναι τόσο συγκινημένοι όσο και λιγότερο κατανοητοί. Αυτή ήταν μια στάση ανωτερότητας, και αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο την αντιλήφθηκαν άνθρωποι όπως ο οδηγός του λεωφορείου. Τέτοια «ανωτερότητα» τιμωρούνταν συχνά με ξυλοδαρμούς, ακόμη και με θάνατο. Η Ράι είχε τα δικά της στενά σήματα. Ως αποτέλεσμα, δεν έμεινε ποτέ άοπλη. Και σε αυτόν τον κόσμο όπου η μόνη πιθανή κοινή γλώσσα ήταν η γλώσσα του σώματος, το να είσαι οπλισμένος ήταν συχνά αρκετό. Σπάνια χρειάστηκε να τραβήξει το όπλο της ή ακόμα και να το επιδείξει.

Το περίστροφο του άνδρα με την γενειάδα ήταν σε συνεχή επίδειξη. Προφανώς αυτό ήταν αρκετό για τον οδηγό του λεωφορείου. Ο οδηγός έφτυσε με αηδία, κοίταξε τον άνδρα για λίγο ακόμα, και μετά γύρισε στο γεμάτο με αέριο λεωφορείο του. Το κοίταξε για μια στιγμή, θέλοντας ξεκάθαρα να μπει, αλλά το γκάζι ήταν ακόμα πολύ δυνατό. Από τα παράθυρα, μόνο το μικροσκοπικό παράθυρο του οδηγού του άνοιξε στην πραγματικότητα. Η μπροστινή πόρτα ήταν ανοιχτή, αλλά η πίσω πόρτα δεν θα έμενε ανοιχτή αν δεν την κρατούσε κάποιος. Φυσικά, ο κλιματισμός είχε αποτύχει εδώ και πολύ καιρό. Το λεωφορείο θα πάρει λίγο χρόνο για να εκκαθαριστεί. Ήταν η περιουσία του οδηγού, ο βιοπορισμός του. Είχε κολλήσει στις πλευρές του φωτογραφίες παλιών περιοδικών με αντικείμενα που θα δεχόταν ως εμπόρευμα. Έπειτα χρησιμοποιούσε ό,τι μάζευε για να ταΐσει την οικογένειά του ή για εμπόριο. Αν δεν είχε το λεωφορείο του, δεν θα είχε να φάει. Από την άλλη, αν το εσωτερικό του λεωφορείου του σκιζόταν από άσκοπους τσακωμούς, δεν θα έτρωγε και πολύ καλά. Προφανώς δεν μπορούσε να το αντιληφθεί αυτό. Το μόνο που έβλεπε ήταν ότι θα περνούσε καιρός μέχρι να μπορέσει να χρησιμοποιήσει ξανά το λεωφορείο του. Κούνησε τη γροθιά του προς τον άνδρα και φώναξε. Φαινόταν ότι υπήρχαν λέξεις στην κραυγή του, αλλά η Ράι δεν μπορούσε να τις καταλάβει. Δεν ήξερε αν αυτό ήταν δικό του λάθος ή δικό της. Είχε ακούσει τόσο λίγα λογικά ανθρώπινα λόγια τα τελευταία τρία χρόνια, που δεν ήταν πια σίγουρη πόσο καλά τα αναγνώριζε, δεν ήταν πια σίγουρη για το βαθμό της δικής της αναπηρίας.

Ο άνδρας με την γενειάδα αναστέναξε. Έριξε μια ματιά προς το αυτοκίνητό του και μετά έγνεψε στην Ραι. Ήταν έτοιμος να φύγει, αλλά ήθελε κάτι από εκείνη πρώτα. Όχι. Όχι, ήθελε να φύγει μαζί του. Ρίσκαρε να μπει στο αυτοκίνητό του όταν, παρά τη στολή του, ο νόμος και η τάξη δεν ήταν τίποτα – ούτε καν λόγια πια.

Εκείνη κούνησε το κεφάλι της σε ένα αρνητικό που ήταν καθολικά κατανοητό, αλλά ο άντρας συνέχισε να γνέφει.

Τον απομάκρυνε με το χέρι. Έκανε ό,τι σπάνια έκαναν οι λιγότερο νοητικά καθυστερημένοι — τραβώντας ενδεχομένως αρνητική προσοχή σε άλλον του είδους του. Οι άνθρωποι από το λεωφορείο είχαν αρχίσει να την καταλαβαίνουν.

Ένας από τους άντρες που καυγάδιζαν χτύπησε έναν άλλο στο χέρι και μετά έδειξε από τον άνδρα με την γενειάδα προς την Ραι. Τελικά σήκωσε τα δύο πρώτα δάχτυλα του δεξιού του χεριού σαν να έδινε τα δύο τρίτα του χαιρετισμού των Προσκόπων. Η χειρονομία ήταν πολύ γρήγορη, το νόημά της ήταν προφανές ακόμα και από απόσταση. Την είχαν ομαδοποιήσει με τον άντρα. Και τώρα τι;

Ο άντρας που είχε κάνει τη χειρονομία ξεκίνησε να κατευθύνεται προς το μέρος της.

Δεν είχε ιδέα τι σκόπευε, αλλά στάθηκε στη θέση της. Ο άντρας ήταν μισό πόδι ψηλότερος από εκείνη και ίσως δέκα χρόνια νεότερος. Δεν φανταζόταν ότι θα μπορούσε να του ξεφύγει. Ούτε περίμενε από κανέναν να τη βοηθήσει αν χρειαζόταν βοήθεια. Οι άνθρωποι γύρω της ήταν όλοι ξένοι. Έδειξε μια φορά— μια σαφή ένδειξη στον άντρα να σταματήσει. Δεν σκόπευε να επαναλάβει τη χειρονομία. Ευτυχώς, ο άντρας υπάκουσε. Έκανε άσεμνες χειρονομίες και αρκετοί άλλοι άντρες γέλασαν. Η απώλεια της λεκτικής γλώσσας είχε δημιουργήσει μια εντελώς νέα σειρά από άσεμνες χειρονομίες. Ο άντρας, με απόλυτη

απλότητα, την είχε κατηγορήσει για σεξ με τον γενειοφόρο άνδρα και της είχε προτείνει να φιλοξενήσει τους άλλους άντρες που ήταν παρόντες - ξεκινώντας από αυτόν.

Η Ραι τον παρακολουθούσε κουρασμένη. Οι άνθρωποι θα μπορούσαν κάλλιστα να στέκονται δίπλα και να παρακολουθούν αν προσπαθούσε να τη βιάσει. Στέκονταν επίσης και την έβλεπαν να τον πυροβολεί. Θα έφτανε τα πράγματα τόσο μακριά;

Δεν το έκανε. Μετά από μια σειρά από άσεμνες χειρονομίες που δεν τον έφεραν πιο κοντά της, γύρισε περιφρονητικά και απομακρύνθηκε.

Και ο άνδρας με την γενειάδα ακόμα περίμενε. Είχε αφαιρέσει το υπηρεσιακό του περιστροφικό, τη θήκη και όλα. Έγνεψε ξανά, με τα δύο χέρια άδεια. Χωρίς αμφιβολία το όπλο του ήταν μέσα στο αυτοκίνητο και σε κοντινή απόσταση, αλλά το να το αφαιρέσει την εντυπωσίασε. Ίσως να ήταν εντάξει. Ίσως ήταν απλώς μόνος. Ήταν μόνη της για τρία χρόνια. Η αρρώστια την είχε απογυμνώσει, σκοτώνοντας τα παιδιά της ένα-ένα, σκοτώνοντας τον άντρα της, την αδερφή της, τους γονείς της.....

Η αρρώστια, αν ήταν αρρώστια, είχε κόψει ακόμα και τα ζωντανά ο ένας από τον άλλο. Καθώς σάρωσε τη χώρα, οι άνθρωποι σχεδόν δεν είχαν χρόνο να κατηγορήσουν τους Σοβιετικούς (αν και σιωπούσαν μαζί με τον υπόλοιπο κόσμο), σε έναν νέο ιό, έναν νέο ρύπο, ακτινοβολία, θεία ανταπόδοση..... Η ασθένεια ήταν γρήγορη από το εγκεφαλικό με τον τρόπο που περιόριζε τους ανθρώπους και τα εγκεφαλικά όπως σε ορισμένες από τις επιπτώσεις της. Ήταν όμως πολύ συγκεκριμένες. Η γλώσσα ήταν πάντα χαμένη ή σοβαρά εξασθενημένη.

Δεν ανακτήθηκε ποτέ. Συχνά υπήρχε επίσης παράλυση, πνευματική εξασθένηση, θάνατος.

Η Ραι προχώρησε προς τον μουσάτο άνδρα, αγνοώντας το σφύριγμα και το χειροκρότημα δύο από τους νεαρούς άνδρες και τα σημάδια με τον αντίχειρά τους προς τον γενειοφόρο άνδρα. Αν τους είχε χαμογελάσει ή τους είχε αναγνωρίσει με οποιονδήποτε τρόπο, σχεδόν σίγουρα θα είχε αλλάξει γνώμη. Αν είχε αφήσει τον εαυτό της να σκεφτεί τις πιθανές θανατηφόρες συνέπειες του να μπει στο αυτοκίνητο ενός ξένου, θα είχε αλλάξει γνώμη.

Αντίθετα, σκέφτηκε τον άντρα που ζούσε απέναντί της. Σπάνια πλένεται από τότε που ταλαιπωρήθηκε με την ασθένεια. Και είχε το συνήθειο να κατουράει όπου κι αν βρισκόταν. Είχε ήδη δύο γυναίκες — η μία φρόντιζε κάθε έναν από τους μεγάλους κήπους του. Τον ανέχονταν με αντάλλαγμα την προστασία του. Είχε ξεκαθαρίσει ότι ήθελε η Ραι να γίνει η τρίτη του γυναίκα.

Μπήκε στο αυτοκίνητο και ο μουσάτος άντρας έκλεισε την πόρτα. Παρακολούθησε καθώς περνούσε γύρω από την πόρτα του οδηγού - πρόσεχε για χάρη του επειδή το όπλο του ήταν στο κάθισμα δίπλα της. Και ο οδηγός του λεωφορείου και ένα ζευγάρι νεαρών είχαν έρθει μερικά βήματα πιο κοντά. Δεν έκαναν τίποτα, όμως, μέχρι που ο μουσάτος άνδρας ήταν στο αυτοκίνητο. Τότε ένας από αυτούς πέταξε μια πέτρα. Άλλοι ακολούθησαν το παράδειγμά του και καθώς το αυτοκίνητο απομακρύνθηκε, **αρκετοί βράχοι αναπήδησαν ακίνδυνα.**

Όταν το λεωφορείο βρισκόταν σε κάποια απόσταση πίσω τους, η Ραι σκούπισε τον ιδρώτα από το μέτωπό της και λαχταρούσε να χαλαρώσει. Το λεωφορείο θα την είχε πάει περισσότερο από τα μισά του δρόμου στην Πασαντίνα. Θα είχε μόνο δέκα μίλια για να περπατήσει. Αναρωτήθηκε πόσο μακριά θα έπρεπε να περπατήσει τώρα — και αναρωτήθηκε αν το μόνο πρόβλημά της θα ήταν να περπατήσει μεγάλη απόσταση.

Στη **Φιγούροα** και στην Ουάσιγκτον, όπου το λεωφορείο έκανε κανονικά στροφή αριστερά, ο μουσάτος σταμάτησε, την κοίταξε και της έδειξε ότι έπρεπε να επιλέξει κατεύθυνση.

Όταν τον κατεύθυνε να πάει αριστερά και στην πραγματικότητα έστριψε αριστερά, άρχισε να χαλαρώνει. Αν ήταν διατεθειμένος να πάει εκεί που του είπε, ίσως ήταν ασφαλής.

Καθώς περνούσαν τετράγωνα από καμένα, εγκαταλελειμμένα κτίρια, άδεια οικόπεδα και κατεστραμμένα ή απογυμνωμένα αυτοκίνητα, γλίστρησε μια χρυσή αλυσίδα πάνω από το κεφάλι του και της την έδωσε. Το μενταγιόν που ήταν προσαρτημένο σε αυτό ήταν ένας λείος, γυάλινος, μαύρος βράχος. Ομπζίντιαν. Το όνομά του μπορεί να είναι Ροκ ή Πίτερ ή Μπλακ, αλλά αποφάσισε να τον σκεφτεί ως Ομπζίντιαν. Ακόμη και η μερικές φορές άχρηστη μνήμη της θα διατηρούσε ένα όνομα όπως ο Ομπζίντιαν.

Του έδωσε το δικό της σύμβολο του ονόματος— μια καρφίτσα σε σχήμα μεγάλου χρυσού μίσχου σιταριού. Το είχε αγοράσει πολύ πριν αρχίσει η αρρώστια και η σιωπή. **Τώρα το φορούσε, νομίζοντας ότι ήταν τόσο κοντά όσο ήταν πιθανό να γίνει σίκαλη.**³ Ανθρωποι όπως ο Ομπζίντιαν που δεν την είχαν γνωρίσει προηγουμένως πιθανώς την φανταζόνταν ως σιτάρι. Όχι ότι είχε σημασία. Δεν θα άκουγε ποτέ ξανά το όνομά της.

Ο Ομπζίντιαν της έδωσε πίσω την καρφίτσα της. Της έπιασε το χέρι καθώς το άπλωσε και το έτριψε με τον αντίχειρά του.

Σταμάτησε στην Πρώτη Οδό και ρώτησε προς τα που κατευθύνονται πάλι. τη συνέχεια, αφού έστριψε δεξιά όπως της είχε υποδείξει, πάركαρε κοντά στο Μουσικό Κέντρο. Εκεί, πήρε ένα διπλωμένο χαρτί από το ταμπλό και το ξεδίπλωσε. Η Ραι τον αναγνώρισε ως οδικό χάρτη, αν και η γραφή σε αυτόν δεν σήμαινε τίποτα για εκείνη. Πλάκωσε τον χάρτη, της πήρε ξανά το χέρι και έβαλε τον δείκτη της σε ένα σημείο. Την άγγιξε, μετά τον εαυτό του και έδειξε προς το πάτωμα. Στην ουσία, «Εδώ είμαστε». Το ήξερε ότι ήθελε να μάθει πού πήγαινε. Ήθελε να του το πει, αλλά κούνησε το κεφάλι της με θλίψη. Είχε χάσει την ανάγνωση και τη γραφή. Αυτή ήταν η πιο σοβαρή της αναπηρία και η πιο επώδυνη. Είχε διδάξει ιστορία στο UCLA. Έγραφε ως ελεύθερος επαγγελματίας. Τώρα δεν μπορούσε να διαβάσει ούτε τα δικά της χειρόγραφα. Είχε πολλά βιβλία που δεν μπορούσε ούτε να διαβάσει ούτε να τα χρησιμοποιήσει ως κινητήριο δύναμη. Και είχε μια ανάμνηση που δεν της έφερνε πολλά από όσα είχε διαβάσει πριν.

Κοίταξε τον χάρτη προσπαθώντας να υπολογίσει. Είχε γεννηθεί στην Πασαντίνα, έζησε 15 χρόνια στο Λος Άντζελες. Τώρα ήταν κοντά στο κέντρο του Λ.Α.. Ήξερε τις σχετικές θέσεις των δύο πόλεων, γνώριζε τους δρόμους, τις κατευθύνσεις, και ήξερε να μείνει μακριά από αυτοκινητόδρομους, κάτι που θα μπορούσε να την μπλέξει σε μοπτιλιάρισμα από τα

³Rye= σίκαλη

κατεστραμμένα αυτοκίνητα και ανύπαρκτες διαβάσεις. Θα έπρεπε να ξέρει πώς να παρατηρεί την Πασαντίνα αν και δεν μπορούσε να αναγνωρίσει την λέξη.

Διστακτικά, έβαλε το χέρι της πάνω από μία απαλή πορτοκαλί κουκίδα στην επάνω δεξιά γωνία του χάρτη. Αυτό πρέπει να είναι σωστό. Πασαντίνα.

Ο Ομπζίντιαν σήκωσε το χέρι της και κοίταξε κάτω από αυτό, μετά δίπλωσε τον χάρτη και τον έβαλε ξανά στο ταμπλό. Μπορούσε να διαβάσει, συνειδητοποίησε καθυστερημένα. Μάλλον θα μπορούσε να γράψει και αυτός. Ξαφνικά, τον μίσησε — βαθύ, πικρό μίσος. Τι σήμαινε για εκείνον η παιδεία— ένας ενήλικας που έπαιζε κλέφτες και αστυνόμους; Εκείνος όμως ήξερε γράμματα και εκείνη όχι. Ένωθε άρρωστη στο στομάχι της από μίσος, απογοήτευση και ζήλια. Και μόνο λίγα εκατοστά από το χέρι της υπήρχε ένα γεμάτο όπλο.

Κρατήθηκε ακίνητη, κοιτώντας τον, βλέποντας σχεδόν το αίμα του. Αλλά η οργή της κορυφώθηκε και υποχώρησε και δεν έκανε τίποτα.

Της έπιασε το χέρι της με διστακτική οικειότητα. Τον κοίταξε. Το πρόσωπό της είχε ήδη αποκαλύψει πάρα πολλά. Κανένας άνθρωπος που ζει ακόμα σε ό,τι είχε απομείνει από την ανθρώπινη κοινωνία δεν θα μπορούσε να μην αναγνωρίσει αυτή την έκφραση, αυτή τη ζήλια.

Έκλεισε τα μάτια της κουρασμένα, πήρε μια βαθιά ανάσα. Είχε νιώσει λαχτάρα για το παρελθόν, το μίσος για το παρόν, την αυξανόμενη απελπισία, την έλλειψη σκοπού, αλλά ποτέ δεν είχε νιώσει τόσο ισχυρή επιθυμία να σκοτώσει ένα άλλο άτομο. Είχε αφήσει το σπίτι της, τελικά, επειδή είχε έρθει κοντά στο να αυτοκτονήσει, δεν είχε βρει λόγο να μείνει ζωντανή. Ίσως γι' αυτό μπήκε στο αμάξι του. Δεν είχε ξανακάνει κάτι τέτοιο.

Άγγιξε το στόμα της και έκανε την φλυαρία κινήσεις με τον αντίχειρα και τα δάχτυλα. Θα μπορούσε να μιλήσει;

Εκείνη έγνεψε καταφατικά και είδε τον γαλήνιο φθόνο του να έρχεται και να φεύγει. Τώρα και οι δύο είχαν παραδεχτεί αυτό που δεν ήταν ασφαλές να παραδεχτούνε, και δεν υπήρχε βία. Χτύπησε το στόμα και το μέτωπό του και κούνησε το κεφάλι του. Δεν μιλούσε ούτε κατανοούσε τη γλώσσα που μιλούσε. Η ασθένεια είχε παίξει μαζί τους, παίρνοντας μακριά, υποπτευόταν, αυτό που ο καθένας εκτιμούσε περισσότερο.

Του τράβηξε το μανίκι, και αναρωτιόταν γιατί είχε αποφασίσει μόνος του να κρατήσει ζωντανό το LAPD με ό,τι του είχε απομείνει. Κατά τα άλλα ήταν αρκετά λογικός. Γιατί δεν ήταν στο σπίτι και μεγάλωνε καλαμπόκι, κουνέλια και παιδιά; Αλλά δεν ήξερε πώς να ρωτήσει. Μετά έβαλε το χέρι του στο μπούτι της και είχε άλλη μια ερώτηση να ασχοληθεί.

Εκείνη κούνησε το κεφάλι της. Ασθένεια, εγκυμοσύνη, ανήμπορη, πόνος μοναξιάς....όχι.

Της έκανε απαλό μασάζ στον μηρό και χαμογέλασε με φανερή δυσπιστία.

Κανείς δεν την είχε αγγίξει για τρία χρόνια. Δεν ήθελε να την αγγίξει κανείς. Τι είδους κόσμος ήταν αυτός που είχε την ευκαιρία να φέρει ένα παιδί ακόμη και αν ο πατέρας ήταν πρόθυμος να μείνει και να βοηθήσει να το μεγαλώσει; Ήταν πολύ άσχημο, όμως. Ο ίδιος δεν μπορούσε να ξέρει πόσο ελκυστική ήταν γι' αυτόν - νέα, μάλλον νεότερη απ' ό,τι ήταν,

καθαρή, ζητώντας ό, τι ήθελε αντί να το απαιτεί. Αλλά τίποτα από αυτά δεν είχε σημασία. Ποιες ήταν μερικές στιγμές ευχαρίστησης που μετρήθηκαν σε μια ζωή με συνέπειες;

Ρώτησε τον Ομπζίντιαν αν θα ερχόταν σπίτι μαζί της, θα έμενε μαζί της.

Φαινόταν έκπληκτος και ευχαριστημένος όταν κατάλαβε. Αλλά δεν απάντησε αμέσως. Τελικά, κούνησε το κεφάλι του καθώς φοβόταν ότι θα μπορούσε. Μάλλον διασκεδάζε πάρα πολύ παίζοντας κλέφτες και αστυνόμους και ξελογιάζοντας γυναίκες. Κατακλύστηκε με μία σιωπηλή απογοήτευση, ανίκανη να νιώσει θυμό απέναντί του. Ίσως είχε ήδη γυναίκα και σπίτι. Αυτό ήταν πιθανό. Η ασθένεια ήταν πιο δύσκολη για τους άνδρες απ' ό, τι στις γυναίκες - είχε σκοτώσει περισσότερους άνδρες, είχε αφήσει τους άνδρες επιζώντες με πιο σοβαρή αναπηρία.

Άντρες όπως ο Ομπζίντιαν ήταν σπάνιοι. Οι γυναίκες είτε συμβιβάζονταν με λιγότερα είτε έμεναν μόνες. Αν έβρισκαν έναν Οψιδιανό, έκαναν ό,τι μπορούσαν για να τον κρατήσουν. Η Ραι υποψιαζόταν ότι είχε κάποια νεότερη, πιο όμορφη να τον κρατάει.

Την άγγιξε ενώ εκείνη έδενε το όπλο της και τη ρώτησε με μια περίπλοκη σειρά χειρονομιών αν ήταν γεμάτο.

Εκείνη έγνεψε σκυθρωπά.

Της χάιδεψε το χέρι.

Ρώτησε άλλη μια φορά αν θα επέστρεφε σπίτι μαζί της, αυτή τη φορά χρησιμοποιώντας μια διαφορετική σειρά χειρονομιών. Φαινόταν διστακτικός. Ίσως θα μπορούσε να τον φλερτάρουν.

Κατέβηκε και μπήκε στο μπροστινό κάθισμα χωρίς να απαντήσει.

Πήρε πάλι τη θέση της μπροστά, παρακολουθώντας τον.

Τώρα τράβηξε τη στολή του και την κοίταξε. Νόμιζε ότι την ρωτούσε κάτι αλλά δεν ήξερε τι ήταν. Έβγαλε το σήμα του, το χτύπησε με ένα δάχτυλο και μετά χτύπησε στο στήθος του. Φυσικά.

Πήρε το σήμα από το χέρι του και κόλλησε πάνω του την καρφίτσα της. Αν το να παίζει κλέφτες και αστυνόμους ήταν η μόνη του παραφροσύνη, ας παίζει. Θα του έπαιρνε, στολή και όλα. ης πέρασε από το μυαλό ότι μπορεί τελικά να τον χάσει από κάποιον που θα συναντούσε όπως την είχε γνωρίσει. Αλλά τουλάχιστον θα τον είχε για λίγο.

Γ' Μέρος

Το τρίτο αυτό μέρος της εργασίας παρουσιάζει και αναλύει όλα εκείνα τα σημεία του κειμένου που χρειάστηκαν περαιτέρω έρευνα για να αποδοθούν στο μετάφρασμα καθώς και τις λύσεις αυτών των προβληματισμών. Οι πρώτες ενέργειες του μεταφραστή είναι αναγνωριστικής φύσης, αποσκοπούν στο να σχηματίσει μια γενική ιδέα του έργου που καλείται να επιτελέσει.

Λαμβάνοντας λοιπόν ως παραμέτρους τις θεωρητικές προσεγγίσεις που έχω διδαχτεί και το γνωσιολογικό επίπεδο που έχω αποκτήσει πάνω στην μετάφραση αλλά και το γλωσσικό, συντακτικό, γραμματικό επίπεδο του κειμένου, κατέληξα στις παρακάτω αναλύσεις και μεταφραστικές επιλογές.

I. Μετάφραση μεταφραστικής εντολής

Βασική επιδίωξη ήταν η ανάλυση και ο σχολιασμός του πρωτότυπου κειμένου βασισμένο στη θεωρία της Nord, την ανάλυση δηλαδή του επικοινωνιακού στόχου και της λειτουργίας του μεταφράσματος.⁴

- Κειμενικές λειτουργίες: Η λογοτεχνία ως ένα είδος τέχνης χωρίζεται σε κατηγορίες ανάλογα το είδος του κάθε κειμένου. Το κείμενο, όπως προαναφέρθηκε ανήκει στην κατηγορία *διηγημάτων*. Σύμφωνα λοιπόν με το λεξικό λογοτεχνικών όρων, ένα λογοτεχνικό είδος μπορεί να χαρακτηριστεί ως μη μυθοπλαστικό (non fiction novel) και ως λογοτεχνία γεγονότων (literature of fact), όπου η πιο σύγχρονη *faction* συναιρεί το ιστορικό γεγονός (fact) με τη μυθοπλασία (fiction).⁵ Όπου να σημειώσουμε, στο μυθοπλαστικό είδος ανήκουν τα μυθιστορήματα, τα ιστορικά μυθιστορήματα, οι νουβέλες.

Το *διήγημα* που αναλύσαμε ανήκει στην πρώτη κατηγορία, αυτή της μυθοπλασίας, καθώς δεν πρόκειται για αληθή γεγονότα, αλλά για γεγονότα που δημιούργησε η συγγραφέας για να αποδείξει την αξία της επικοινωνίας και της γλώσσας. Σε αυτή την κατηγορία μπορεί να ενταχθούν και διηγήματα που βασίζονται σε πραγματικά γεγονότα αλλά ο συγγραφέας χρησιμοποιούσε τόσες αφηγηματικές τεχνικές, περιγραφές, με αποτέλεσμα να το κατατάζουν στη μυθοπλασία.

- Δέκτης: Το *διήγημα* είναι αρκετά ευανάγνωστο και εύληπτο που απευθύνεται σε οποιαδήποτε ηλικιακή ομάδα, καθώς το λεξιλόγιο δεν έχει δυσκολίες ούτε ιδιαίτερα ιδιώματα της γλώσσας του πρωτοτύπου, την αγγλική. Μπορεί να το κατατάσσουν στην κατηγορία επιστημονικής φαντασίας, αφού η συγγραφέας για αυτή την κατηγορία των βιβλίων της έγινε γνωστή, αλλά δεν χρησιμοποιούνται ιπτάμενα αντικείμενα ή οτιδήποτε άλλο σκέφτεται κανείς μόλις ακούει τον όρο επιστημονική φαντασία. Γι' αυτό το λόγο πιστεύω πως πέρα από ενήλικες, το βιβλίο θα μπορούσε

⁴ Christiane Nord, *Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα, Εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Διάλογος, Αθήνα 2014, σελ.60

⁵ M.H. Abrams, *Λεξικό Λογοτεχνικών όρων*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2012, διατίθεται online στο https://www.lit.auth.gr/sites/default/files/documents/o_oros_muthistorema_abrams.pdf σελ. 293 (ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 15 Οκτωβρίου 2022)

να το διαβάσει εύκολα και ένας έφηβος, αφού τα κοινωνικά μηνύματα που περνάει είναι πολύ σημαντικά και διαχρονικά. Το ίδιο προσπάθησα να διατηρήσω και στο μετάφρασμά μου, την απλότητα των λέξεων.

- Χρόνος και τόπος: Η τοποθεσία που διαδραματίζεται είναι η Πασαντίνα και ο χρόνος παρόλο που δεν αναφέρεται θα μπορούσαμε να το εκλάβουμε ως την ημερομηνία που εκδόθηκε, το 1983.
- Μέσο: Πρόκειται για ένα βιβλίο από συνολικά δεκατρείς σελίδες χωρίς εικονογραφήσεις ή σκίτσα και στο μετάφρασμά μου περιλαμβάνονται οι δέκα από αυτές.
- Κίνητρο: Πρόκειται για ένα λογοτεχνικό βιβλίο με πολλά κοινωνικά μηνύματα που ως αναγνώστης θα σου θέσει πολλούς προβληματισμούς γύρω από το πώς θα ήταν η κοινωνία χωρίς να μιλάμε; Πώς θα επικοινωνούσαμε ;

II. Μετάφραση τίτλου

Ένα από τα πιο σημαντικά διλήμματα της μετάφρασης τέτοιων κειμένων είναι αν χρειάζεται να μεταφραστεί ο τίτλος ή και αν χρειάζεται πώς θα πρέπει να αποδοθεί όσο το δυνατόν εγγύτερα στον πρωτότυπο; Τίθεται το γνωστό ερώτημα «Τι θέλει να πει ο ποιητής;». Σε ένα λογοτεχνικό βιβλίο το πρώτο πράγμα που θα προσέξει ο αναγνώστης είναι ο τίτλος, αφού πρόκειται για μία πρώτη γεύση από το τι μπορεί να περιλαμβάνεται σε αυτό το βιβλίο. Ένας τίτλος γεμάτος νόημα μπορεί να κινήσει το ενδιαφέρον κάποιου, ωστόσο ένας λανθασμένος μεταφραστικός τίτλος μπορεί και να οδηγήσει και σε λανθασμένες εντυπώσεις.

Σε ελάχιστες περιπτώσεις ο μεταφραστής είναι αυτός που τελικά θα αποφασίσει για τη μετάφραση του τίτλου, ο οποίος εν τέλει μεταφράζεται με βάση τα κριτήρια της αγοράς και της εμπορικότητάς του. Υπάρχουν πολλές κατηγορίες απόδοσης των τίτλων των έργων όπως η κατά λέξη απόδοσή του, η παραλλαγή του ή κάποιο λογοπαίγνιο του μεταφραστή που θεώρησε ότι μπορεί να ταιριάζει. Η απόδοση του τίτλου πέρα το γεγονός ότι αντιπροσωπεύει όλο το βιβλίο, μπορεί να αποτυπώνει κάποιο πολιτιστικό γεγονός ή αναφορά, που αποτελεί μονόδρομος η μετατροπή του ωστόσο θα είναι τόσο καλή όσο αυτή του πρωτότυπου;

Αυτό σημαίνει ότι και στην περίπτωση μας η μετάφραση του τίτλου θα μπορούσε να απέχει σημαντικά από τον τίτλο του πρωτότυπου. Ωστόσο, βασιζόμενοι στον τίτλο που ο ίδιος ο συγγραφέας προκρίνει για το βιβλίο του, η μετάφραση θα μπορούσε να έχει ως εξής: «Ηχοι Ομιλίας» Πρόκειται για κατά λέξη μετάφραση του τίτλου, η οποία πιθανότατα θα δεχόταν αλλαγές ώστε να πληροί τα κριτήρια της έκδοσης και της προσέλκυσης του Έλληνα αναγνώστη. Δεν κρίθηκε αναγκαία η αλλαγή του τίτλου γιατί και η ίδια η μετάφρασή του αφήνει ένα ερωτηματικό στον αναγνώστη.

III. Μεταφραστικές δυσκολίες στο λεξιλόγιο

Η επιλογή του λεξιλογίου έγινε σε συνάρτηση με την χρήση του λεξιλογίου που προέκρινε ο ίδιος ο συγγραφέας. Σε αυτή την κατηγορία δεν αναλύονται αποκλειστικά λέξεις αλλά και κύριων ουσιαστικών, ονομάτων, λέξεων χωρίς ακριβής μετάφραση που έπρεπε να αποδοθούν περιφραστικά.

➤ Μετάφραση Κύριων Ονομάτων

Η κατηγορία των κυρίων ονομάτων είναι ευρεία και περιέχει αρκετές υποκατηγορίες. Τα συναντούμε παντού και τα αναπαράγουμε και οι ίδιοι, είναι συνεχώς παρόντα τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο. Το αγγλικό λεξικό Collins (2009) μας δίνει τον ακόλουθο ορισμό: «κύριο όνομα είναι το όνομα ενός συγκεκριμένου ατόμου, τόπου,

οργανισμού, ή πράγματος. Τα κύρια ονόματα αρχίζουν με κεφαλαίο γράμμα με παραδείγματα αυτών «Μαργαρίτα, Λονδίνο».

Επομένως, πρόκειται για ένα ζήτημα το οποίο έχει απασχολήσει ουκ' ολίγους μελετητές, ενώ κατά καιρούς έχουν προταθεί διάφορες στρατηγικές για την προσέγγιση του ζητήματος. Τείνει, ωστόσο, να επικρατήσει η προσέγγιση του Theo Hermans.⁶ Πρόκειται για την κατηγοριοποίηση με βάση την οποία υπάρχουν οι ακόλουθες δυνατότητες στη μετάφραση των κύριων ονομάτων: πρώτον, η **αυτούσια αντιγραφή** των ονομάτων στο κείμενο στόχο, με τον ίδιο τρόπο που αυτά δίδονται στο πρωτότυπο. Δεύτερον, υπάρχει η δυνατότητα **μεταγραφής**, η γραφή δηλαδή σε διαφορετικό αλφάβητο ή η προσαρμογή σε φωνολογικό επίπεδο, συλλαβικό, κτλ. Τρίτον, ένα όνομα είναι δυνατόν να **αντικατασταθεί** από ένα άλλο, και εφόσον το ίδιο όνομα συναντάται μεταφρασμένο και αποκτά νόημα, να μεταφραστεί. Τέλος, ο μεταφραστής μπορεί να επιλέξει τη μη μετάφραση, την ολοκληρωτική δηλαδή **διαγραφή** ενός ονόματος από το πρωτότυπο, επιλογή που σαφώς χαρακτηρίζεται ως αποφευκτέα και αναγκαστική. Υπάρχουν, φυσικά, και άλλες θεωρητικές δυνατότητας, οι οποίες, ωστόσο, είναι αρκετά σπάνιες και συναντώνται σε πολύ συγκεκριμένα κειμενικά είδη.

Με βάση το παραπάνω θεωρητικό πλαίσιο, στα κύρια ονόματα του μεταφράσμάτος μου αρκέστηκα στην μεταγραφή τους και όχι στην μετάφραση- αντικατάστασή τους γιατί τα δύο κύρια ονόματα του πρωτοτύπου Rye, Obsidian, σε περίπτωση που ακολουθούσα την επιλογή της μετάφρασής τους θα αποδίδονταν ως Σίκαλη και Οψιδιανός αντίστοιχα. Παρόλο που το όνομα Οψιδιανός υπάρχει στην λίστα κύριων ονομάτων της ελληνικής γλώσσας, προτίμησα να το μεταγράψω για αισθητικούς λόγους, έτσι λοιπόν:

Rye	Ραι
Obsidian	Ομπζίντιαν

Τώρα σε παρόμοιο μήκος κύματος επέλεξα να κυμανθώ και στην απόδοση των τοποθεσιών μου με την μόνη διαφορά ότι σε μία περίπτωση ακολουθήθηκε η μετάφραση του ονόματος και αναφέρομαι στο VirginiaRoad (σελ.9), όπου η δεύτερη λέξη μπορεί να μεταφραστεί και να αποδοθεί συνολικά ως δρόμος της Βιρτζίνια.

Washington Boulevard (σελ.10)	Ουάσινγκτον Μπούλεβαρντ (σελ.18)
Virginia Road (σελ.10)	Δρόμος της Βιρτζίνια (σελ.18)
Pasadena (σελ.10)	Πασαντίνα (σελ.18)
Los Angeles (σελ.11)	Λος Άντζελες (σελ.19)
Figuroa(σελ.14)	Φιγούροα (σελ. 23)

⁶ Theo Hermans, *On Translation of Proper Names with Reference to De Witte and Max Havelaar*, WINTLE, M., *Modern Dutch Studies*, Λονδίνο Athlone, 1988, σελ.13-14

➤ Μετάφραση λέξεων χωρίς αντίστοιχο στην ελληνική γλώσσα

Όταν μεταφράζουμε λοιπόν, προσπαθούμε να δημιουργήσουμε ένα κείμενο σε οποιαδήποτε κατηγορία κι αν εντάσσεται αυτό, που να μεταδίδει το ίδιο νόημα με αυτό που μεταδίδεται από το πρωτότυπο κείμενο και που να εκ πληροί σωστά τις ίδιες λειτουργίες με αυτές που εκ πληροί το πρωτότυπο. Όπως αναφέρει και ο Bly⁷, έμπειρος μεταφραστής και θεωρητικός, τα οκτώ στάδια της μεταφραστικής φύσης, έστρεψα την προσοχή μου στο τέταρτο στάδιο όπου και ακολούθησα καθ' όλη την διαδικασία της μετάφρασής μου. Μετάφραζα δηλαδή με γνώμονα τον «ήχο της φράσης», όταν είχα πάνω από μία σημασίες μιας λέξης έθετα τις εξής ερωτήσεις: «Ακούγεται αυτό σωστά; Ηχεί σωστά; Το χρησιμοποιούν στη γλώσσα-στόχο μου;»

Στο πρωτότυπο κείμενο λοιπόν υπήρχαν κάποιες λέξεις , όπου η μετάφρασή του στην αντίστοιχη ελληνική γλώσσα δεν απέδιδε το ίδιο νόημα, είτε γιατί η συγγραφέας την χρησιμοποιεί για να προσδώσει έναν άλλο τόνο στο κείμενό της, είτε γιατί πρόκειται για πολιτιστικό στοιχείο που αυτό θα έπρεπε να εξελληνιστεί στο μετάφρασμα. Συνεπώς, παρά την εύρεση της ακριβής μετάφρασης λέξεων, ακολουθήθηκε σε ορισμένες μεταφράσεις, μία πιο ελεύθερη προσέγγιση.

Piece of luck (σελ.10)	Σημάδι τύχης (σελ.18)
Irregular (σελ.11)	Χωρίς ωράριο (σελ.19)
Returned gaze (σελ.11)	Ανταπέδωσε το βλέμμα (σελ.19)
Harmlessly (σελ.14)	Ακίνδυνα (σελ.22)

Όπως θα παρατηρήσουμε λοιπόν στις πλείστες περιπτώσεις χρησιμοποίησα μία πιο περιφραστική μετάφραση και παρόλο που στη διαδικασία της μετάφρασης χρησιμοποιούμε λέξεις και προτάσεις με σκοπό να παραγάγουμε στο μυαλό του αναγνώστη του μεταφράσματος τις ίδιες αξίες με αυτές που παράγονται στο μυαλό του αναγνώστη του πρωτότυπου έργου, επέλεξα να συμπληρώσω μερικές λέξεις για να ολοκληρώσω το νόημα του μεταφράσμάς μου. Όπως το **irregular**(σελ.10) μπορεί να μεταφράζεται ως **ακανόνιστος** αλλά επειδή στο κείμενο αναφέρεται σε δρομολόγια λεωφορείων, θεώρησα ότι θα ήταν πιο συνεπές να το αποδώσω **χωρίς ωράριο**.

⁷Rainer Schulte και John Biguenet , *Theories of Translation an anthology of Essays from Dryden to Derrida*, University of Chicago Press, Σικάγο 1992, σελ. 20-21

➤ Απόδοση Εκφράσεων και Προτάσεων

Κατά τον Newmark, οι λέξεις τίθενται σε συγκεκριμένο (εξωκειμενικό και ενδοκειμενικό περιβάλλον) από τις συμπαραθέσεις τους, τις γραμματικές τους λειτουργίες και τη θέση τους στη σύνταξη της πρότασης. Γλώσσα, μπαίνουν σε συγκεκριμένο εξαιτίας μιας πραγματικής ή φανταστικής κατάστασης, ενός πολιτιστικού πλαισίου, ενός θέματος και μιας εμπειρίας που τη μοιραζόμαστε με τον αναγνώστη⁸.

Σεβόμενος το ίδιο το επικοινωνιακό και πολιτισμικό πλαίσιο που έχει θέσει η συγγραφέας του πρωτοτύπου, μέσα από την ανάλυση του συντακτικού και γραμματικού επιπέδου, θα παραθέσω παρακάτω τα παραδείγματα που επέτρεψαν στο κείμενο στόχο να επιτελέσει τον ίδιο σκοπό. Τα επίπεδα αυτά θα εξεταστούν και θα αναλυθούν μεμονωμένα.

Υπήρξαν και ορισμένες περιπτώσεις όπου υπήρξε μετατόπιση στο περιεχόμενο της υποσημείωσης του μεταφράσματος σε σύγκριση με το πρωτότυπο. Η μετάφραση του πρωτότυπου παρουσιάζεται ελαφρώς παραλλαγμένη, προκειμένου να τεθεί σε μία λογική-πραγματολογική βάση.

uncertain T stance (σελ.10)	σχηματίζοντας ένα αβέβαιο Τα (σελ.18)
the crossbar of the seat (σελ.10)	ραβδωτή ράχη του καθίσματος (σελ.19)
choking and weeping (σελ.12)	έδειχναν να πνίγονται, έκλαιγαν (σελ.20)
several rocks bounced off harmlessly (σελ.14)	Αρκετές πέτρες αναπήδησαν χωρίς να προκαλέσουν ζημιά (σελ.22)
Now she wore it, thinking it was as close as she was likely to come to Rye (σελ.14)	Τώρα το φορούσε, νομίζοντας ότι ήταν τόσο κοντά όσο ήταν πιθανό να γίνει σίκαλη (σελ.23)

Αναλύοντας λοιπόν τον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται ότι στην πρώτη περίπτωση και στην Τρίτη αποδίδεται το νόημά του πρωτοτύπου με περιγραφικό τρόπο, η προσθήκη της μετοχής και του ρήματος αντίστοιχα κρίθηκε απαραίτητη για την καλύτερη δυνατή απόδοση. Εν συνεχεία στην τελευταία περίπτωση, προκειμένου να παραμείνει το μετάφρασμα όσο το δυνατόν εγγύτερα στο πρωτότυπο και στις επιδιώξεις του συγγραφέα, προστέθηκε μία υποσημείωση, με βάση την προσωπική κρίση, καθώς η συγγραφέας δημιουργεί ένα λογοπαίγνιο με το όνομα της πρωταγωνίστριας, όπου σημαίνει και σίκαλη. Στο απόσπασμα του κειμένου, η πρωταγωνίστρια σκέφτεται ότι όποιος άκουγε το όνομα της, πιθανόν την φανταζόταν σαν το σιτάρι.

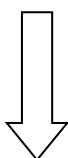
⁸ Peter Newmark, *About Translation*, Multilingual Matters, 1991, σελ.87 “Visibly and linguistically, words are put into context by their collocations, their grammatical functions and their position in the word order of a sentence. Outside language, invisibly and referentially, they are within a context of a real or imagined situation, a cultural background, a topic and a shared experience with the reader”

➤ Απόδοση σε συντακτικό και γραμματικό επίπεδο

Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις όπου το πολιτισμικό χάσμα ανάμεσα στο πρωτότυπο και στη μετάφρασή του είναι τόσο ευρύ που ο μεταφραστής να νιώσει την ανάγκη της διαμεσολάβησης, ώστε να βοηθήσει τον αναγνώστη να κατανοήσει τις πιθανές διαφορές. Ωστόσο, υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος να αλλοιωθεί η μορφή του πρωτότυπου και να διακοπεί η αβίαστη ροή του κειμένου, καθώς η παράθεση πληροφοριών δεν αποδεικνύεται σκόπιμη και ωφέλιμη κατ' ανάγκη. Η δομή του κειμένου λοιπόν είναι απλή, ακολουθώντας ο συγγραφέας ένα τυπικό μοτίβο, προτίμησα έτσι να το κρατήσω για να αποφύγω οποιαδήποτε σύγχυση ή παρερμηνεία. Στο μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν μικρές προτάσεις κατά τις οποίες, η συγγραφέας περιγράφει το σκηνικό, τις κινήσεις. Επειδή λοιπόν το κείμενο που επέλεξα βασίζεται στην αξία της επικοινωνίας και των χειρονομιών, αποφάσισα να αφήσω τις προτάσεις ίδιες χωρίς να συγχωνεύσω καμία περίπτωση γιατί έτσι δίνεται περισσότερη έμφαση στις λεπτομέρειες και τις κινήσεις των πρωταγωνιστών.

Όπως και η συνοχή του κειμένου επιτυγχάνεται με συνδετικές λέξεις και αναφορές, έτσι και διατηρήθηκαν. Αφού οι μορφολογικές ή οι συντακτικές δυνατότητες της γλώσσας- στόχος αποτελούν επίπεδο υφολογικών επιλογών, κρίθηκε απαραίτητο η διατήρηση αυτού του ύφους, το οποίο θα λέγαμε πως δημιουργεί και μία αγωνία στον αναγνώστη. Παρακάτω είναι ορισμένα παραδείγματα μικρών προτάσεων:

She watched his hands. He pointed with his left hand toward the bus. The dark-tinted windows prevented him from seeing what was happening inside. His use of the left hand interested Rye more than his obvious question.(σελ.11)

Παρατήρησε τα χέρια του. Έδειξε με το αριστερό του χέρι προς το λεωφορείο. Τα φιμέ τζάμια τον εμπόδιζαν να δει τι γινόταν μέσα. Η χρήση του αριστερού χεριού ενδιέφερε την Ράι περισσότερο από την προφανή ερώτησή του. (σελ.19)

Οι έμπειροι μεταφραστές έχουν κατά νου ότι δεν αρκεί μόνο να γνωρίζεις λέξεις και γραμματική για να κάνεις μια μετάφραση. Μια επιτυχημένη μεταφραστική επιλογή, όμως, εξαρτάται άμεσα από την ικανότητα του μεταφραστή να αναγνωρίζει τις περιπτώσεις στις οποίες επιβάλλεται να παρέμβει στη συντακτική δομή του πρωτοτύπου. Είναι καθαρά στην κρίση του μεταφραστή οι οποιεσδήποτε γραμματικές μετατροπές του κειμένου που θα ενισχύσουν την λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητα του μεταφράσματος.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκα και όσον αφορά το γραμματικό επίπεδο του κειμένου. Πέρα από ορισμένες χρήσεις του αορίστου που ήταν απαραίτητες για στην σκιαγράφιση και την αποτύπωση, διατήρησα τη χρήση του Ενεστώτα, ο οποίος κάνει και το πρωτότυπο κείμενο εύληπτο αλλά και τη διαδικασία της μετάφρασης πιο απλή. Όπως και με την ενεργητική φωνή που ακολούθησα σε όλο μου το μετάφρασμα, δεδομένου ότι στα ελληνικά κείμενα η παθητική φωνή δεν είναι τόσο συνηθισμένη. Δεν θα έλεγα πως το κείμενο περιέχει πολλά εξειδικευμένα χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού είδους όπως εγκιβωτισμό, ιστορικές αναδρομές, πρωτεύουσες-δευτερεύουσες αφηγήσεις.

Απουσία άρθρου	Μετάφρασμα
<i>Instantly, the shorter man drove his left fist into the disintegrating sneer. He hammered his larger opponent as though he neither had nor needed any weapon other than his left fist. He hit quickly enough...</i> (σελ.10)	<i>Αμέσως, ο πιο κοντός άνδρας οδήγησε την αριστερή του γροθιά προς το γεμάτο δυσaréσκεια μορφασμό του. Σφυροκόπησε τον μεγαλύτερου μεγέθους αντίπαλό του σαν να μην είχε ούτε να χρειαζόταν άλλο όπλο εκτός από την αριστερή του γροθιά. Χτύπησε αρκετά γρήγορα...</i> (σελ.18)

Στην παραπάνω περίπτωση επέλεξα έναν διαφορετικό συντακτικό και υφολογικό χειρισμό σε σύγκριση με το πρωτότυπο κείμενο, γι' αυτό και παρέβλεψα το άρθρο να το συμπεριλαμβάνω σε κάθε αρχή της πρότασής μου. Εντούτοις αρκέστηκα στον τρίτο ενικό του ρηματικού τύπου.

Μεταβολή χρόνου ρήματος	Μετάφρασμα
<i>when people began stumbling out the rear door, choking and weeping.</i> (σελ.12)	<i>όταν οι άνθρωποι άρχισαν να βγαίνουν σκοντάφτοντας από την πίσω πόρτα, έδειχναν να πνίγονται, έκλαιγαν.</i> (σελ.20)

Ακόμη άλλη μία περίπτωση γραμματικής μεταβολής, όπου ο ενεστώτας μετατράπηκε σε αόριστος στο μετάφρασμά μας. Το διήγημα περιλαμβάνει πολλές αφηγήσεις και περιγραφές από την ματιά της πρωταγωνίστριας, στην συγκεκριμένη περίπτωση ο αόριστος χρόνος δίνει περισσότερο παραστατικότητα στην αφήγηση των γεγονότων.

IV. Επίλογος

Η παρούσα εργασία εξελίχθηκε σε δύο στάδια: επελέγη το κείμενο προς μετάφραση και στη συνέχεια ακολουθήθηκε η ελληνική μετάφρασή του, στηριζόμενη στις θεωρίες και τις προσεγγίσεις που διδάχτηκα όλα αυτά τα χρόνια αλλά και σε προσωπική κρίση και καλαισθησία. Το παρόν πόνημα αφορά καθαρά την πρακτική εφαρμογή των θεωρημάτων και των δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν τα τέσσερα αυτά χρόνια στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο και όχι την διεξαγωγή νέων θεωρημάτων και προσεγγίσεων της τέχνης της μετάφρασης, αφού δεν αφορά έρευνα αλλά συμπεράσματα και σχόλια.

Για την επίτευξη της μετάφρασης του λογοτεχνικού είδους χρειάστηκε περαιτέρω έρευνα τεκμηρίωσης και ορολογίας, δηλαδή εξάντληση όλων των κεκτημένες γνώσεων του μεταφραστή, που θα κινητοποιήσει τις «τυποποιημένες» ισοδυναμίες όλων των τεχνικών και εξειδικευμένων όρων από την μία γλώσσα στη άλλη. Εντούτοις μία τέτοια μετάφραση έγκειται στη συγκέντρωση των πληροφοριών που ο μεταφραστής θεωρεί απαραίτητες για να προετοιμαστεί για την μετάφραση ενός κειμένου. Με μία γενική ανακεφαλαίωση των πεπραγμένων σε αυτό το εγχείρημα, θα έλεγα πως το κύριο πρόβλημα που αντιμετώπισα ήταν το γεγονός πως περιείχε περιοχές και τοποθεσίες που ήθελαν αναζήτηση για σκιαγραφηθούν με τον ίδιο τρόπο στην γλώσσα του μεταφράσματος. Η υποχρέωσή μου ήταν να μεταδώσω και να διατηρήσω την αισθητική μορφή του πρωτοτύπου, να προσδιορίσω τη μέθοδο και το ύφος του.

Συνήθως, η διαδικασία της μετάφρασης εκλαμβάνεται ως μια δραστηριότητα δευτερεύουσας σημασίας, η οποία πρέπει να γίνει μόνο και μόνο γιατί οι πελάτες δεν έχουν τον χρόνο να ασχοληθούν με αυτή. Αν λοιπόν η μετάφραση ήταν απλά η μεταφορά όρων, τότε θα μπορούσε να γίνει από τον οποιοδήποτε και οι μεταφραστικές σπουδές θα ήταν περιττές. Εγώ θα σταθώ σε μία φράση που μου είχαν πει πρόσφατα ότι «οι μεταφραστές λογοτεχνικών κειμένων και ποιημάτων είναι δειλοί συγγραφείς», μία φράση που έχει βαρύτητα αλλά και λογική αν σκεφτούμε ότι στη μετάφραση της λογοτεχνίας παίρνει κάποιος ένα κείμενο και το μεταφράζει με βάση τα πολιτιστικά δεδομένα της γλώσσα στόχου, χωρίς παράλληλα να αλλοιώνει την βαρύτητα των λέξεων στη γλώσσα πηγή.

Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε το γεγονός ότι οι μεταφραστικές δυσκολίες που ανακύπτουν κατά την μετάφραση ενός κειμένου είναι πολλές, με σημαντικότερες ίσως όλων την ακριβή απόδοση των όρων και τη σωστή αποκωδικοποίηση και μεταφορά των πληροφοριών από το πρωτότυπο στο κείμενο- στόχο. Η διατήρηση του ύφους και του περιεχομένου ενός κειμένου και η αποφυγή παρανοήσεων κατά την απόδοσή του από μια ξένη γλώσσα σε μια άλλη, αποτελεί πραγματικά μια εξαιρετικά μεγάλη πρόκληση. Ιδίως σε περιπτώσεις που ο μεταφραστής καλείται να μεταφράσει κάτι που δε αρμόζει στα πιστεύω του.

ν. Βιβλιογραφικές αναφορές

- **Πρωτότυπο:** Octavia E. Butler, *Speech Sounds*, Asimov's Science Fiction Magazine, 1983, διαθέσιμο στο http://future-lives.com/wp-content/uploads/2014/11/speech_sounds.pdf

Αναφορές:

Anne Cranny Francis, *Feminist fiction*, St. Martin's Press, Οξφόρδη 1990

Christiane Nord, *Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα*, εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις, Διάυλος, Αθήνα 2014

Κεντρωτής Γ, *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*, Διάυλος, Αθήνα 1996

Peter Newmark, *About Translation*, Multilingual Matters, 1991

Rainer Schulte και John Biguenet , *Theories of Translation an anthology of Essays from Dryden to Derrida*, University of Chicago Press, Σικάγο 1992

Theo Hermans , *On Translation of Proper Names with Reference to De Witte and Max Havelaar* , WINTLE, M., Modern Dutch Studies, Λονδίνο Athlone, 1988

Λεξικά:

Collins , *Αγγλοελληνικό λεξικό*, BETSIS ELT, 2010

M.H. Abrams, *Λεξικό Λογοτεχνικών ορών*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2012, διατίθεται online στο https://www.lit.auth.gr/sites/default/files/documents/o_oros_muthistorema_abrams.pdf σελ. 293 (ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 15 Οκτωβρίου 2022)

Stavropoulos D.N., *Oxford Greek -English Learner's Dictionary*, Oxford University Press, 2015

Άρθρα:

About the author Octavia E. Butler, επίσημη ιστοσελίδα αφιερωμένη στη συγγραφέα (βιογραφία και έργα της): <https://www.octaviabutler.com/theauthor> (ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 2 Σεπτεμβρίου 2022)

Chikaonda M., “The Words That Will Bring Us Through the Chaos - Electric Literature”, 2020 <https://electricliterature.com/octavia-butler-speech-sounds-protests/> (ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 12 Σεπτεμβρίου 2022)

E. Alex Jung, “The Spectacular life of Octavia E. Butler, the girl who grow up in Pasadena, took the bus, loved her mum and wrote herself to the world”, 21 Νοεμβρίου 2022, διαθέσιμο στο <https://www.vulture.com/article/octavia-e-butler-profile.html> (ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 25 Νοεμβρίου)

Μάνος Κουμής, “Επαναπροσδιορίζοντας το παρελθόν, το παράδειγμα της Octavia E. Butler”, χ.χ., <https://www.oanagnostis.gr/epanaprosdiorizontas-to-parelthon-to-paradeigma-tis-octavia-e-butler-toy-manoy-koymi/> (ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 2 Σεπτεμβρίου 2022)

Lit Charts “Speech Sounds by Octavia E. Butler Plot Summary”, 2020 διατίθεται στο: <https://www.litcharts.com/lit/speech-sounds/summary> (ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 2 Σεπτεμβρίου 2022)

Maria Holmgren Troy, “Loss of Words: Octavia Butler’s “Speech Sounds””, χ.χ., Karlstad University <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:594823/FULLTEXT01.pdf> (ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης 12 Σεπτεμβρίου 2022)